

• עתיד היחסים האסטרטגיים בין ירדן לישראל

אפרים קם

עם הסתלקותו של המלך חוסיין עלתה במלוא עוצמה השאלה: האם יורשו ידע לנהל כהלכה את ענייניה הפנימיים והחיצוניים של הממלכה. יש להניח, כי הוא שוקד על גיבוש מדיניותו בתחומים השונים וכי זו תעוצב במבחן המעשה וההתנסות במרוצת השנים הבאות. המחבר בוחן את יחסיה העתידיים של ירדן עם ישראל תוך הצגת מורכבותה של הסוגיה הזאת. הוא עוסק תחילה בציבותו של המשטר ההאשמי, בהמשך מוצגים האינטרסים המשותפים לירדן וישראל ובסיום מנתח המחבר את סוגיות המפתח המשפיעות על יחסים אלה.

• מבצע 'שועל המדבר': תוצאות והשלכות

שלמה ברום

המחבר מתאר את הרקע והנסיבות שבעטין הוצא לפועל מבצע 'שועל המדבר'. המחבר מציג תחילה את שלבי התכנון והשיקולים השונים שהנחו את המתכננים. בהמשך הוא מתאר את המבצע והישגיו, מנתח את השפעת המבצע על ישראל ומסיים בהצגת הלקחים והמשמעויות של מבצע זה.

• דעת קהל בישראל בנושא דרום לבנון - 1999

אשר אריאן

המחבר מציג ממצאי סקר דעת-קהל שנערך בתחילת 1999. ממצאי הסקר עולה, כי רוב הנשאלים - 55% - תומכים בנסיגה חד צדדית של צה"ל מלבנון. המחבר מציג ומנתח את דעת-הקהל באשר לקשר בין מדיניות ישראל בדרום לבנון לבין המשא-ומתן האפשרי עם סוריה. המחבר בוחן את הדעות באשר לתרומת שהות צה"ל בלבנון לביטחון ישראל וכן את הדעות באשר להשפעת הנסיגה מאזור זה על משתנים שונים כמו עוצמתו של צה"ל, הסיכויים לשלום ועוצמתה של הדמוקרטיה בישראל.

סדר יום מדיני לממשלת ברק

שי פלדמן

ותתפתח הבנה בין שני הצדדים באשר ליעדיו הסופיים של התהליך.

בו בזמן, התחייבותו של אהוד ברק להביא להוצאת חיילי צה"ל מדרום לבנון מחייבת חידוש המשא ומתן עם סוריה, שאם לא כן תוסיף סוריה לאפשר לחיזבאללה לתקוף את ישראל לאחר נסיגת כוחות צה"ל מהאזור. בהעדר התקדמות במשא ומתן זה, סוריה גם לא תוכל לוותר על תמיכתה של אירן ולפיכך לא תוכל לאסור על אירן להמשיך בהעברת נשק לחיזבאללה דרך נמל התעופה של דמשק. לפיכך, אם ברק ינסה לעמוד בהתחייבותו הפומבית בנושא לבנון, אין בפניו ברירה אלא לחדש את המו"מ עם סוריה.

זאת ועוד, כדי לשפר את יחסיה של ישראל עם מדינות האזור, ובראשן מצרים וירדן, וכדי להביא למירב ההישגים המדיניים והכלכליים בזירה הבינלאומית, יש צורך ליצור אווירה של תנופה מדינית רחבת היקף - קרי, שאינה מוגבלת להתקדמות במגזר אחד בלבד. הישגים אלה, ובכללם שיפור היחסים עם מדינות המפרץ והמגרב והשקעות זרות בהיקף ניכר, יתאפשרו רק אם תתפתח השפעה מצטברת של יוזמות שתינקטנה בתחומים רבים בו זמנית. רק כך תיווצר תחושה, בעולם

בחירתו של אהוד ברק לראש ממשלת ישראל יצרה הזדמנות יוצאת דופן לקידום ענייניה של ישראל, הן בזירה האזורית והן בזירה הבינלאומית. זאת, על רקע האכזבה הרבה שהסבה ממשלת נתניהו לארה"ב, למדינות אירופה והמזרח התיכון, והציפייה הקיימת במדינות אלה שממשלת ברק תביא לפריצת דרך בתהליך השלום. במידה ופריצת דרך זאת אכן תתרחש, ייפתח עידן חדש ביחסים שבין רבות ממדינות העולם וישראל והדבר עשוי אף להביא לשיפור משמעותי במצבה הכלכלי של המדינה.

המצב המדיני המיוחד במסגרתו מתחיל אהוד ברק את כהונתו כראש הממשלה מאפשר ואף מחייב התקדמות בתהליך השלום במסלול הפלסטיני ובמסלול הסורי-לבנוני בו-זמנית. במסלול הפלסטיני יימשך הצורך בהארכה בפועל של הסדר הביניים הישראלי-פלסטיני שתוקפו פג ב-4 במאי. זאת, כדי למנוע היווצרות חלל אשר יביא לנקיטה במהלכים חד צדדיים. הארכה זו, שמשמעותה המשך תקפותם של כל ההסכמים וההבנות שהושגו במסגרת ההסדר, ובראש ובראשונה בתחום שיתוף הפעולה הביטחוני, תושג רק אם תהיה התקדמות משמעותית בתהליך השלום

בכלל ובמזרח התיכון בפרט, כי נפתח "עידן חדש" בכל הקשור למעמדה האזורי והבינלאומי של ישראל.

נסיבות כניסתו של ברק לתפקיד ראש הממשלה אף מאפשרים לו להתקדם בשני המסלולים בו זמנית. בחירתו ברוב גדול לוותה בגילויי התלהבות חסרי תקדים. נראה גם, כי בציבור הישראלי, קיימת עתה נכונות רבה לפתוח דף חדש בתחומים רבים ובכללם בתחום מדיניות החוץ והביטחון. מכאן, שקיימת כיום "שעת רצון" שתאפשר לראש הממשלה החדש לקדם יוזמות מדיניות בתחומים שונים ולהביא בכך לתמורה עמוקה ויסודית במצבה האסטרטגי הכולל של ישראל. בנוסף, מידת ההתנגדות בכנסת החדשה למהלכים הכרוכים בויתורים מדיניים ואף טריטוריאליים צפויה להיות מצומצמת מזו שהייתה קיימת בכנסות שקדמו לה. זאת, לאור היחלשותו של הימין בבחירות האחרונות ועלייתה של ש"ס, שמנהיגותה דוגלת בגישה

מתונה בנושאי חוץ וביטחון. בהקשר למסלול הסורי יש לזכור כי מפלגת "הדרך השלישית", אשר חרתה על דגלה את התנגדות לנסיגה מרמת הגולן, לא עברה הפעם אף את אחוז החסימה.

לבסוף, לרשות ראש הממשלה החדש עומד מאגר אנושי מרשים היכול לסייע בקידום היוזמות המדיניות בהן יחפוץ. במנהיגות "ישראל אחת" וחלק מהמפלגות האחרות המועמדות לשותפות קואליציונית עמה נמצאים כיום אישים רבים בעלי כישורים בתחום המדיני. בנוסף לכך, ברק מוקף במספר רב של אישים לא-פוליטיים בעלי ניסיון עשיר בתחום הצבאי-מדיני. אישים אלה יוכלו לאייש בנקל את המסגרות השונות שיהיה צורך להקים אם ברק יחליט לקדם במהירות מספר מהלכים מדיניים, מרחיקי לכת, בו זמנית. מאידך, אהוד ברק אינו ניהנה מפסק זמן ארוך למימוש יוזמותיו המדיניות; "שעת הרצון" הקיימת עתה לפריצת דרך מדינית

צפויה להיות קצרה. העדר התקדמות מהירה תיצור אכזבה בקרב מדינות האזור ותעורר מחדש חשדות הקיימים כלפי ראש הממשלה הנבחר, במיוחד בקרב הפלסטינים. ספק גם אם הסכמים שיושגו מאוחר יותר יביאו לתחושה הדומה לזו שניתן ליצור בחודשים הקרובים, כי מדובר בתנופה מדינית רחבת היקף. כך גם במישור הפנימי: הימין שנחלש עשוי להתארגן ולהציב בפני ראש הממשלה מגבלות קשות וחזקה על קבוצות אינטרסים שונות שתתגבשנה מחדש להכשלת מהלכים מדיניים. מכאן שפריצת דרך קרובה בתהליך השלום במסלולים הפלסטיני והסורי-לבנוני בו-זמנית הנה לא רק אפשרית אלא גם דחופה.

הזירה הפלסטינית

בזירת היחסים בין ישראל והפלסטינים יהיה על ממשלת ברק לפתוח במו"מ רציני על הסדר קבע ובתוך כך לעשות לשיקום אמינותה של הממשלה בעיני הרשות הפלסטינית. במסגרת

עדכן אסטרטגי

כרך 2, חוברת מס' 1 יוני 1999

הרבעון **עדכן אסטרטגי** מיועד להעשיר ולהפרות את הדיון הציבורי בנושאים העומדים, או אמורים לעמוד, על סדר היום הביטחוני של ישראל והמזרח-התיכון.

המאמרים המופיעים בעדכן נכתבים על-ידי חוקרי המרכז ואורחיו, ומבוססים על מחקרים שנעשו במרכז. המאמרים מאופיינים בהיותם מכווני מדיניות. הדעות המובעות בהם הן של המחבר לבדו.

© כל הזכויות שמורות 0793-8950 ISSN

חברי המערכת:	עורך ראשי:
שי פלדמן	שי פלדמן
שלמה ברום	
אברהם בן-צבי	מנהל המערכת:
משה גרונדמן	משה גרונדמן
מרק הלר	
ענת קורץ	עיצוב גרפי:
אפרים קם	טלי ניב-דולינסקי

עדכן אסטרטגי יוצא לאור על ידי

מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים, אוניברסיטת תל אביב, רמת אביב, תל אביב 69978
טלי 03-6409926 פקס' 03-6422404 E-mail: jcss2@post.tau.ac.il

עדכן אסטרטגי מתפרסם בעברית ובאנגלית

ותוכנו המלא מוצג באתר האינטרנט של המרכז.

כתובת האתר: <http://www.tau.ac.il/jcss/quarterly.html>

זאת יהיה על ראש הממשלה החדש:

- לפעול מייד מול הרשות הפלסטינית לקביעת לוח זמנים חדש ומזורז ליישום הדדי של "הסכם וואי" ככתבו וכלשונו, תוך נכונות ליישם בכנות את כל ההתחייבויות שממשלת נתניהו נטלה על עצמה במסגרת ההסכם. זאת, למעט בנושא "הפעימה השלישית" (ראה להלן).
- לעמוד בתקיפות על כך, שהרשות הפלסטינית תמלא בקפידה את כל ההתחייבויות בתחום הביטחוני.

- להגיע במהירות להבנה עם הרשות הפלסטינית על כך שבפועל יוארך תוקפו של הסכם הביניים שנחתם ב-4 במאי 1994, עד שיושג הסדר קבע בין ישראל והרשות. זאת, על בסיס הסכמה – ונכונות אמיתית ליישם הסכמה זאת בקפידה – כי עד להשגתו של הסדר זה יימנעו שני הצדדים מכל מהלך העשוי להשפיע באורח מהותי על קווי הסדר הקבע שבין שתי הישויות. במסגרת זאת, יהיה על הממשלה להכריז על הקפאת ההתנחלויות בשטחים ולאכוף באורח קפדני את יישומה של החלטה זאת בשטח.

- להביע את נכונותו לפתוח מייד במשא ומתן רציני על הסדר הקבע ולהגיע להבנה עם הרשות על האורח שבו יתנהל המשא ומתן. במסגרת זאת, יש להגיע להבנה עם הפלסטינים לפיה "הפעימה השלישית" תיושם במסגרת מימוש הסדר הקבע, וכי הצדדים יימנעו מבזבוז זמן יקר במו"מ מתיש על יישום הפעימה. במקביל, על ראש הממשלה יהיה לקבוע את המנגנון במסגרתו תנהל ישראל את חלקה בתהליך, ובכלל זאת איוש מהיר של צוותי המשא ומתן.
- להיכנס לתהליך של היוועצות פנימית מזוהזת לקביעת דפוס מערכת היחסים הרצויה לישראל עם הישות הפלסטינית המוקמת. זאת, כהנחיה כוללת לצוותי המו"מ על הסדר הקבע. במסגרת זאת, תתחייב החלטה אסטרטגית

האם על ישראל לחתור לכך שההפרדה המדינית בין שתי הישויות תלווה בהפרדה גם בתחום הכלכלי או שמא על ישראל לחתור להסדר הבנוי על הפרדה מדינית מחד ועל שילוב כלכלי (בנוסף הסכם פריז) מאידך, כולל בתחום התשתיות.

- לשנות את אופי המעורבות האמריקנית בהתדיינות הפרטנית בין ישראל והפלסטינים (כפי שארע באחוזת וואי) ולשאוף לכך שהממשל האמריקני יחזור למלא בעיקר תפקיד של מסייע (FACILITATOR) שאינו מייצג את אחד מהצדדים או שניהם (כפי שארע בעת המו"מ על הסכם חברון). במקום זאת, על הממשלה לפעול לכך שההתדיינות בינה לבין הרשות הפלסטינית תתנהל באורח ישיר.
- להתכונן לכך שהתקדמות בתהליך השלום תביא לפיגועים, שיבוצעו על ידי החמאס והג'יהד האיסלאמי במטרה להכשילו. יש להיערך לאפשרות זאת ולתכנן תגובה מאוזנת אשר תביא, מחד, למאמץ כולל למנוע פיגועים אלה, ומאידך תפגין עמידה איתנה ולא תאפשר למפגעים להפוך את תהליך השלום לבן ערובה של הטרור.

זירת סוריה-לבנון

בזירת היחסים עם סוריה יש להביא לפתיחתו מחדש של המשא ומתן בין שתי המדינות במטרה להגיע לשלום כולל ביניהן, אשר יאפשר אף להביא ליישום של הסדר בין ישראל ללבנון. במסגרת זאת על הממשלה החדשה בישראל יהיה:

- להביע פומבית נכונות לחדש את המשא ומתן עם סוריה מהנקודה בה הוא הופסק ב-1996. להגיע להבנה עם סוריה לפיה איתור הנקודות לגביהן שני הצדדים הגיעו להסכמה טרם שהמו"מ הופסק יתנהל במסגרת המו"מ עצמו ולא יהווה מוקד למו"מ מקדים, ארוך ומייגע.

- לשנות את דפוס המוערבות האמריקנית במשא ומתן בין ישראל לסוריה, כפי שזו התנהלה בעת הקדנציה הראשונה של ממשל קלינטון ולחתור לכך, שהמשא ומתן יהיה ישיר.
- להגיע להבנה עם סוריה לפיה כל עוד מתנהל ניסיון רציני להגיע להסדר בין שתי המדינות, היא תעשה כל שביכולתה להפסיק את פעילות הטרור של החיזבאללה נגד ישראל וכי היא תשעה פעילויות הכרוכות בשיתוף פעולה אסטרטגי עם אירן, ובכלל זאת משלוחי נשק מאירן לחיזבאללה דרך דמשק. בתמורה, תהיה ישראל נכונה להשעות ממדים מסוימים של שיתוף הפעולה בינה לבין טורקיה, המדאיגים במיוחד את סוריה.

- להביא את סוריה לנכונות לאפשר לממשלת לבנון להגיע להבנות עם ישראל, במסגרתן תוכל ישראל להסיג את כוחותיה מדרום לבנון. זאת, על בסיס ההתקדמות שתושג במשא ומתן עם סוריה ועוד טרם לחתימת הסכם שלום מלא ומפורט בין שתי המדינות.

- להקים צוותים למו"מ עם סוריה ולבנון ולהעמיד בראשם אישים בעלי מעמד ציבורי, משקל אישי וניסיון ביטחוני ודיפלומטי ולהיכנס מיד לתהליך של היוועצות פנימית באשר לתביעותיה של ישראל במו"מ זה. במסגרת זאת, יהיה על ממשלת ברק לקבל החלטה אסטרטגית האם על ישראל לעמוד בעיקר על תביעותיה בתחום סידורי הביטחון או שמא עליה לתבוע מהסורים שההסכם יכלול מרכיבי נורמליזציה, מעבר לאלה הקיימים בהסכם השלום בין ישראל למצרים. מרכיבים כאלה קיימים בהסכם השלום בין ישראל וירדן אך אינם עולים בקנה אחד עם אופיו של משטר הבעת' ועלולים להיתפש על ידיו כמאיימים על שרידותו.

- להורות לגורמי צה"ל וכן לגורמים

הממשלתיים המתאימים להיכנס לתהליך של תכנון מפורט של האמצעים בהם תוכל ישראל לצמצם את הפגיעה באנשי צבא דרום לבנון (צד"ל) ומפקדיו לאחר שיושם הסכם ישראלי-לבנוני.

זירת מצרים

ממשלת ישראל החדשה חייבת לנהל את היחסים עם מצרים תוך רגישות והתחשבות מיוחדת במעמדה המוביל בעולם הערבי. במסגרת זאת יהיה עליה:

- ליצור דפוס של הידברות אמינה עם מנהיגי מצרים. זאת, תוך מאמץ לאתר את מוקדי המחלוקת בין מצרים וישראל ולזהות את הנושאים בהם הן יכולות לשתף פעולה. הידברות זאת תתנהל על בסיס הבנה הדדית לפיה מידה מסוימת של תחרות בין מצרים וישראל הנה בלתי נמנעת לאור השפעתן הרבה של שתי המדינות על עיצוב התהליכים וההתפתחויות במזרח התיכון.

- לעשות מאמץ לקיים תקשורת רציפה עם מנהיגי מצרים באורח שיאפשר החלפת דעות ועדכון הדדי באשר להתקדמות בתהליך השלום ולהתפתחויות האחרות בזירה האזורית. זאת, תוך התחייבות הדדית שמצרים וישראל לא תפתענה האחת את השנייה ביוזמות מדיניות העשויות להשפיע האחת על מצב השנייה.

- לאחר שיווצרו דפוסים של הידברות אמינה ורציפה עם מנהיגי מצרים, יש לנסות ולהסתייע בהם לקידום המשא ומתן עם סוריה והפלסטינים. זאת, תוך הבנה מצד הצמרת המצרית שיכולתה למלא תפקיד מועיל בתחום זה מותנת בכך שהיא תאמץ גישה אובייקטיבית ככל האפשר ותימנע מהבעת הזדהות פומבית עם אחד הצדדים למשא ומתן.
- לנסות להביא לפתיחת דיאלוג בין מערכות

הביטחון במצרים וישראל. זאת, במטרה להקטין את החששות הקיימים בממסדים אלה לגבי כוונות שתי המדינות, האחת כלפי השנייה, ולצמצם את המידה והתכיפות בה מעשי כל אחת מהן זוכה לפירוש מוטעה בידי גורמי הביטחון של שכנתה.

- לשכנע את ממשלת מצרים לנקוט עמדות שתקלנה על ממשלת ישראל לקדם את התהליך המדיני. במסגרת זאת, יש לדרוש מממשלת מצרים שתעודד מדינות אחרות באזור לשפר את יחסיהן עם ישראל ושהיא תפעיל את מלוא השפעתה על אמצעי התקשורת במצרים כדי שתיפסק ההסתה נגד ישראל.

- לנסות להגיע להבנה עם מצרים לפיה אף כי שתי המדינות תוספנה לדבוק עקרונית בעמדתן בנושא הגרעיני, תימנענה שתי המדינות ממהלכים דיפלומטיים העלולים להביך האחת את השנייה בתחום בקרת הנשק. בפועל, מצרים תנמיך את פרופיל תביעתה לשינוי במדיניותה הגרעינית של ישראל ואילו ישראל תסכים להיכנס להידברות שקטה וכוללת עם מצרים בנושאי ביטחון, כולל בנושא הגרעיני.
- יש להימנע, ככל שניתן, מהתדיינות פומבית עם מצרים בשאלות בהן שתי המדינות חלוקות ולברר סוגיות אלה בערוצים שקטים. זאת, במיוחד בהקשרים הנראים בעיני מצרים כהתערבות בענייני הפנימיים. לדוגמה, בנושא כפרשת מאסרו של עזאם עזאם יש לטפל באורח דיסקרטי, תוך הימנעות מכל התבטאות פומבית בעניין.

זירת ירדן

מדיניותה של ממשלת ישראל החדשה מול ירדן תתבסס על ההנחה לפיה לישראל אינטרס אסטרטגי עליון בהמשך יציבותה של הממלכה ההאשמית ובראשה המלך עבדאללה. במסגרת זאת תשאף ממשלת ברק:

- לחדש את ההבנה והאמינות ההדדית בדרג ראש הממשלה והמלך. זאת, תוך הסכמה בין שני המנהיגים שהם יימנעו מיוזמות ומהלכים – או מהצטרפות ליוזמות או מהלכים של אחרים – העשויים להשפיע על מצבו של אחד או יותר מביניהם, ללא תיאום מוקדם ביניהם.
- לגלות התחשבות מרבית בצרכי המלך עבדאללה לבסס את שלטונו.
- לבסס מסגרות להתייעצות מוקדמת ועדכון הדדי שוטף, בהקשר למו"מ הצפוי בין ישראל וסוריה ובמיוחד בהקשר למו"מ על הסדר הקבע בין ישראל והפלסטינים. זאת, במטרה להבטיח שירדן לא תיפגע ולא תופתע מהסכמות אליהן יגיעו הצדדים, העלולות לסכן אינטרסים חיוניים של הממלכה.
- לבצר את דפוסי שיתוף הפעולה האסטרטגי בין שתי המדינות ולהימנע מכל מהלך – יהיה יתרונו קצר הטווח אשר יהיה – העלול לסכן דפוסים אלה.
- לגלות גמישות ונדיבות מרבית כלפי ירדן, במיוחד בתחום המים והמסחר. זאת, מתוך הנחה ששגשוגה הכלכלי של ירדן מהווה אינטרס עליון של ישראל.

יחסי ישראל-ארה"ב

על ממשלת ברק יהיה לפעול במהירות לשיקום היחסים המיוחדים עם ארצות הברית וליצור מחדש אינטימיות בשיח בין מנהיגי שתי המדינות. זאת, במטרה להביא להבנה אסטרטגית כוללת ביניהם, במיוחד באשר לקידום תהליך השלום וההתמודדות מול האיום בנשק לא-קונבנציונלי. במסגרת זאת על ממשלת ברק יהיה:

- לגלות רגישות מרבית לצרכיו של ממשל קלינטון אשר הוכיח את ידידותו הרבה לישראל, תוך הבעת תמיכה כוללת ועקבית במאמצי הממשל בזירות שונות ברחבי העולם.

יחסי החוץ של ישראל

על ממשלת ישראל לנצל את התנופה המדינית בתהליך השלום, כדי לשפר באורח משמעותי את מעמדה הבינלאומי הכולל. לשיפור זה תהיה תועלת רבה גם בתחום הכלכלי וחזקה שהדבר יוביל לנכונות להשקעות רבות נוספות בישראל, כפי שארע לאחר הסכם אוסלו. לשם כך יהיה על הממשלה החדשה לנקוט מספר מהלכים במישור התוכני והארגוני כאחד:

- להביא לחידוש השיחות הרב-צדדיות לטיפול בבעיות בתחומי הפיתוח הכלכלי, איכות הסביבה, הפליטים, המים, והביטחון האזרחי ובקרת הנשק. זאת, תוך יצירת שותפות עם גורמים חוץ-אזוריים בשיחות אלה – ובראשם ארה"ב, מדינות מערב אירופה ויפן – באורח שיבטיח את השתתפותם ביישום ההסכמים שיושגו.

- לשפר את יחסי ישראל עם מדינות המגרב והמפרץ הפרסי. כל זאת, תוך הימנעות קפדנית מהיסחפות רטורית בדבר "מזרח תיכון חדש" העלולה לעורר מחדש חששות כי ישראל שואפת לעצב את האזור כרצונה ובדמותה.

- לשפר ולהעמיק את הקשרים עם הקהילה האירופית ועם המדינות החברות בה. זאת, מתוך הערכת עליית עוצמתה הכלכלית והפוליטית של אירופה עם העמקת תהליכי האיחוד הכלכלי ובכלל זאת הנהגת מטבע ה-"יורו".

- להגיע להידברות כוללת ושוטפת עם רוסיה, מתוך הכרה בפוטנציאל הטמון בה לחזור ולמלא תפקיד של מעצמה עולמית מובילה; בכושרה לטרפד מהלכים חיוביים ולעודד התפתחויות שליליות בזירה הבינלאומית; בעניינה הנמשך בזירת המזרח התיכון; וכן, בסכנה כי דליפת טכנולוגיות, אמצעי לחימה וחומרים מסוכנים מתחומה עלולים לסייע להתפתחותם המהירה של

ואחיד ככל האפשר. כדי להבטיח זאת, יהיה צורך להבהיר לראשי ארגונים אלה – ובראשם ועידת הנשיאים ואיפ"ק – כי ממשלת ישראל מצפה לכך שהם יתמכו במדיניותה בכל הקשור לתהליך השלום. זאת, תוך הכרה בעצמאות ממנהאלה נהנים.

- לחזק את ממד ההדדיות ביחסי ישראל-ארה"ב באמצעות תמיכה במאמציה המדיניים של ארה"ב לטפל בבעיות בינלאומיות בזירות עולם שונות, גם אם לאלה אין נגיעה ישירה למזרח התיכון. במסגרת זאת, על ממשלת ישראל לבדוק את האפשרות לשגר יחידה צבאית שתשתתף בכוח שמירת שלום שיוצב בקוסובו לאחר שתסתיים המלחמה.

- לגלות התחשבות מרבית במטרותיה של ארה"ב בתחומים רגישים, ובראשן בעיית העברות טכנולוגיה למדינות אחרות. בתוך כך, יש לעשות מאמץ כן ומתמשך לצמצום החשדות, הקיימים בקרב גורמים ממשלתיים אמריקנים, לפיהם ישראל עוקפת את המגבלות שארה"ב הטילה בתחומים אלה ומעבירה למדינות שונות, ובראשן סין, אמצעים המבוססים על טכנולוגיות אמריקאיות. במסגרת זאת יש לשקול הקמתו של גוף תיאום משותף, שיעסוק בסוגיה זו וינסה לפרק מתחים שנוצרו ויווצרו ביחסי שתי המדינות בהקשר אליה.

- לתקן את הסדק שנוצר בין ישראל ויהדות ארה"ב בהקשר למעמדה השונה של הדת בשתי המערכות. זאת, תוך הבהרה שחוק ההמרה יוסר סופית מעל הפרק ויאותר מעמד חדש לקהילות הרפורמית והקונסרבטיבית בישראל. ככלל, על הממשלה לחתור לאיזון חדש בין הצורך לשמור על אופייה היהודי המיוחד של מדינת ישראל, ובין הצורך לאפשר חופש דת במידה קרובה לזו ממנה נהנית יהדות ארה"ב.

ציווי זה תקף במיוחד בעת שהממשל מוצא עצמו במאבק קשה ביותר בחבל הבלקנים.

- להגיע להבנה מרבית ותיאום מוקדם עם ממשל קלינטון באשר לסוגיות הצפויות להיות מרכזיות במשא ומתן על הסדר הקבע עם הפלסטינים ובמשא ומתן על שלום כולל עם סוריה ולבנון. במסגרת זאת, יש להגיע להבנה עם הממשל כי תכליתו של המאמץ העיקרי הבא שיתנהל בהקשר הפלסטיני יהיה להגיע להסדר קבע וכי לא יתבזבזו זמן יקר על מו"מ מייגע על מימושה של "הפעילה השלישית".

- לבקש מממשל קלינטון לחדש באורח פומבי את ההתחייבות שהוא נתן לממשלתו של יצחק רבין, לפצות את ישראל על הסיכונים שהיא תיטול על עצמה במסגרת הסכמי השלום שיושגו. במקביל, יש לבקש את הממשל שישכנע את מצרים וסוריה, שינקטו מהלכים אשר יקלו על ממשלת ישראל החדשה לזכות בתמיכה פנימית מספקת למהלכיה המדיניים.

- להגיע להבנה מיידית עם הנשיא קלינטון לפיה ארה"ב תוסיף לסייע – ובכל מקרה לא תאפשר לכרסם – ביכולתה של ישראל להתרועע איומים לא-קונבנציונליים. במסגרת זאת יוסכם מחדש שבתחום בקרת הנשק, ארה"ב לא תקדם יוזמות העלולות לכרסם בביטחונה של ישראל ולא תנקוט מהלכים בתחום זה ללא תיאום מוקדם ומלא עם ישראל. זאת, במיוחד בעת שישראל תיטול על עצמה סיכונים ביטחוניים רציניים במסגרת תהליך השלום, במיוחד מול סוריה.

- לסייע לחיסון מאמצי הממשל לקדם את תהליך השלום בפני לחצים שיופעלו כלפיו, ישירות או דרך הקונגרס האמריקני. לשם כך יהיה צורך להבטיח, שהמסר שהממשל והקונגרס יקבלו מהארגונים היהודיים בארה"ב בנושאים הקשורים בישראל ובמדיניות ממשלתה החדשה, יהיה אוהד

סיכונים לביטחונה של ישראל ועצם קיומה. הידברות זאת, וההבנות אליהן יש לשאוף במסגרתה, חייבת להתנהל באורח אחראי ומאוזן, ותוך תיאום מרבי עם הממשל האמריקני.

- להביא לשיפור נוסף ביחסי ישראל עם ענקי המזרח, ובראשן הודו, סין ויפן. זאת, תוך איתור האינטרסים המשותפים לישראל ולמדינות אלה והפגנת רגישות לנושאים הנראים למדינות אלה חיוניים (בסין – רגישות למעמדה של טייוואן; ביפן – רגישות ליוזמות לא אחראיות ולא מתואמות כלפי צפון קוריאה).

מדיניות הביטחון

מדיניות הביטחון של ישראל תוסיף להתבסס על ארבע קורות: ראשית, שימור יכולת ההרתעה האסטרטגית של ישראל, כדי למנוע אתגרים לקיום המדינה וכדי להפחית את ההסתברות למלחמה; שנית, טיפוח איכותו של צה"ל ויכולתו, מחד, לעמוד מול צבאות סדירים במקרה שהסדרי השלום ייכשלו וההרתעה תתמוטט, ומאידך, לטפל ביעילות באתגרים נמוכי עוצמה, כגבול הצפון ומול הפלסטינים; שלישית, להציע לשכנינו הסדרים ולנקוט כלפיהם במדיניות שתכליתה להוציאם ממעגל המלחמה מול ישראל ולצמצם את נכונותם לשאת בסיכונים הכרוכים בהצבת אתגר לכושר ההרתעה של ישראל, בתחום הקונבנציונאלי והלא-קונבנציונאלי כאחד; ולבסוף, איתור בני ברית עימם ניתן לשתף פעולה למימוש שלשת הקורות הראשונות הנזכרות כאן. בהתאם לכך יהיה על ממשלת ברק:

- להשקיע משאבים בטיפול איכותו של צה"ל, בדגש על הטמעת טכנולוגיות מתקדמות,

במיוחד בתחום מהפיכת המידע. כמו כן, יש לבחון את מבנה כוחו של צה"ל תוך אימוץ תפיסת "המהפכה בעניינים צבאיים" (RMA), ותוך בחינת הזדמנויות טכנולוגיות לשנות את מבנה המסגרות הלוחמות הבסיסיות של צה"ל לכוחות קטנים וניידים יותר.

- לאמץ מדיניות גיוס לצה"ל המהווה ניסיון ליישב את הניגוד בין צרכי צה"ל והצורך להבטיח שחלוקת העומס תתבצע באורח שוויוני.

- להורות לצה"ל לתכנן במפורט את הסדרי הביטחון שיידרשו בעקבות הסכם הקבע בין ישראל והפלסטינים וכן בעקבות הסכמי השלום בין ישראל וסוריה ובין ישראל ולבנון.

- להמשיך לפתח את כל אפיקי שתוף הפעולה האסטרטגי עם ארה"ב, במיוחד בתחומים הנוגעים לכושרה של ישראל להרתיע ולהתגונן מפני טילים בליסטיים ונשק לא-קונבנציונאלי.

- להמשיך לטפח את שיתוף הפעולה עם ירדן וטורקיה כדי לצמצם את ממדי האיום הפוטנציאלי ממזרח ומצפון.

- לשמר את הפוטנציאל הגרעיני של ישראל ולהתנגד לאמנות, יוזמות, והסדרי בקרת נשק העלולים להביא לכרסום בפוטנציאל זה.

- להעריך באורח מאוזן את ממדי האיום הלא-קונבנציונאלי המופנה כלפי ישראל ולנקוט מדיניות בתחום ההצהרתי, ההרתעתי וההגנתי, התואמת את ממדיו האמיתיים של האיום.

- לנקוט כלפי עיראק ואיראן מדיניות של הרתעה אסטרטגית רגועה, תוך שילובה של מדיניות זאת בניסיון הידברות עם משטר חתאמי באיראן, במטרה לצמצם את אי-ההבנות ועיוותי התפישה ההדדיים. זאת,

תוך תיאום שקט אך מלא עם ארה"ב.

- לאמץ בתחום בקרת הנשק מדיניות המבוססת על שלשה עקרונות:

– מניעת כרסום בכושרה של ישראל להרתיע איומים על עצם קיומה;

– נכונות להשתתף בכל משטר בקרת נשק אזורי או גלובלי שאינו כרוך בכרסום משמעותי בכושר ההרתעה של ישראל. במסגרת זאת, על ישראל לשקול בחיוב חתימה על האמנה נגד הנשק הביולוגי ולאשרר את האמנה נגד הנשק הכימי;

– נכונות להידברות עם שכניה של ישראל בדבר התנאים לצמצום הכוחות הקונבנציונאליים ולהפיכתו של האזור לחופשי מנשק להשמדה המונית. זאת, מתוך הכרה בכך שישראל חזקה דיה כדי למנוע ניסיונות להפוך הידברות כזאת למסגרת להפעלת לחצים על ישראל בתחומים אלה ולהדוף לחצים אלה אם יוצרו.

- לקדם מדיניות לאומית להגנה על התשתיות הקריטיות של ישראל מפני לוחמת מידע וסייבר-טרור ולהסמך גוף ממלכתי להיות אחראי למימוש המדיניות בתחום זה. לשם כך, יש להרחיב את החלטת הממשלה העוסקת בהגנה על תשתיות לאומיות כך שתכיל בתוכה תשתיות מחשוב, מערכות נסמכות מידע, מאגרי נתונים לאומיים ורשתות תקשורת.

מסמך זה נכתב בסיועם של חוקרי המרכז: תא"ל (מיל.) שלמה ברום, גבי ענת קורץ, ד"ר אפרים קס וד"ר אריאל סובלמן ובהתייעצות עם זאב שיק.